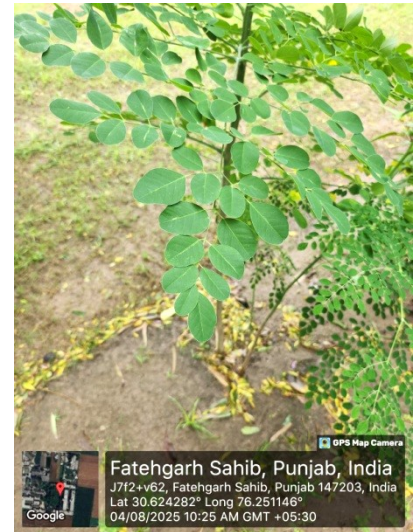

Moringa oleifera (Drumstick Tree)

Classification-

Kingdom: Plantae
Division: Magnoliophyta
Class: Magnoliopsida
Order: Brassicales
Family: Moringaceae
Genus: Moringa
Species: *oleifera*

Habitat -*Moringa oleifera* grows well in tropical and subtropical regions and is commonly found in dry areas of Punjab, especially in home gardens and along roadsides. The tree prefers well-drained sandy or loamy soils and can tolerate drought, which makes it ideal for semi-arid regions like parts of southern and central Punjab.

Morphology -*Moringa* is a fast-growing, deciduous tree that reaches a height of 5–10 meters. It has soft, brittle stems and feathery, tripinnate leaves. The flowers are small, white to cream-colored, and fragrant. The fruit is a long, slender, triangular pod (called a drumstick), containing dark brown, winged seeds. Its roots, leaves, flowers, and pods are all edible and have medicinal properties.

Economic Importance

Pods are consumed as vegetables and used in curries.

Plant parts are used in traditional medicine for their anti-inflammatory and antioxidant properties.

Acts as a water purifier—powdered seeds can clarify turbid water.

मोरिंगा ओलीफेरा (सहजन)

वर्गीकरण -

जगत - पादप

विभाग - मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग - मैग्नोलियोप्सिडा

गण - ब्रैसिकालेस

कुल - मोरिंगेसी

जाति - मोरिंगा

प्रजाति - ओलीफेरा

आवास (Habitat)

सहजन गर्म और शुष्क जलवायु में अच्छी तरह उगता है और पंजाब में यह अक्सर खेतों की मेड़ पर, बाग-बगीचों और सड़क किनारे पाया जाता है। यह गर्म, शुष्क और उपोष्णकटिबंधीय जलवायु में अच्छी तरह उगता है, जो पंजाब की जलवायु के अनुकूल है। यह वृक्ष रेतीली या दोमट मिट्टी में और अच्छी जल निकासी वाली जगहों पर बेहतर पनपता है, और सूखा सहन करने की क्षमता रखता है।

आकृति-विज्ञान (Morphology)

सहजन एक तेज़ी से बढ़ने वाला, नरम लकड़ी वाला पर्णपाती वृक्ष है, जो लगभग 5 से 10 मीटर तक ऊँचा हो सकता है। इसकी पत्तियाँ त्रिपर्णी (tripinnate) होती हैं और फूल सफेद व सुगंधित होते हैं। फल लंबे, पतले और त्रिकोणीय डंडीनुमा फली (drumstick) के रूप में होते हैं। इसके बीज भूरे और पंखदार होते हैं। इसके लगभग सभी भाग - पत्तियाँ, फूल, फल, बीज और जड़ - खाद्य और औषधीय गुणों से भरपूर होते हैं।

आर्थिक महत्व (Economic Importance)

फल (ड्रमस्टिक) सब्ज़ी के रूप में कई व्यंजनों में प्रयोग किए जाते हैं। आयुर्वेद में यह सृजन, संक्रमण, कुपोषण और अन्य रोगों के इलाज में काम आता है। बीजों का चूर्ण जल शुद्ध करने के लिए प्रयोग होता है।

ਮੋਰਿੰਗਾ ਓਲੀਫੇਰਾ (ਸਹਿਜਣ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੌਦੇ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਬੈਸਿਕੋਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਮੋਰਿੰਗੋਸੀ

ਜੀਨਸ - ਮੋਰਿੰਗਾ

ਪਰਜਾਤੀ - ਓਲੀਫੇਰਾ

ਆਵਾਸ (Habitat)

ਮੋਰਿੰਗਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰਮ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਹਵਾਮਾਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ, ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੇਹਾਂ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਮ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀ ਹਵਾਮਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਧਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਪ-ਉੱਸਣ ਹਵਾਮਾਨ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਚੰਗੀ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਰੇਤਲੀ ਜਾਂ ਏਮਟ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਉੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਕੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਣਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ ਰਚਨਾ (Morphology)

ਮੋਰਿੰਗਾ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲਾ, ਨਰਮ ਲੱਕੜ ਵਾਲਾ ਦਰੱਖਤ ਹੈ ਜੋ ਲਗਭਗ 5 ਤੋਂ 10 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਮੋਹਰੀਆਂ (tripinnate) ਤੇ ਪੱਤੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਛੋਟੇ, ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਲੰਬੇ, ਪਤਲੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਡੰਡੇ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ "ਡਰਮਸਟਿਕ" ਕਹਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਜ ਭੂਰੇ ਅਤੇ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਪੱਤੇ, ਫੁੱਲ, ਫਲ, ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ—all ਖਾਣਯੋਗ ਤੇ ਅੰਖਧੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance)

ਫਲ (ਡਰਮਸਟਿਕ) ਸਬਜ਼ੀ ਵਜੋਂ ਭਿੰਡੀ ਜਾਂ ਕਰੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਯੁਰਵੇਦਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ — ਇਹ ਸੋਜ, ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੂਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।